

акцентује, понавља се истонски језички акт именовања ствари и ситуација, доживљаје се реч у смислу њене аутентичности, у смислу том да је тај акустички облик право именовање ствари из наше свести и из нашег говорног дара. У сељачком крају, ~~највећи део сељачког језика~~ где се кроз усмену реч запањују ствари, где се језик има и зна да би се њиме говорило, ту су звучни облици ~~непрестано~~ на проби и у ватри. Сељачки дијалект, дакле чисто усмени језик, ^{своје} ~~својим~~ оригиналнији израз материјалног језика него ма који грађански и книжевни језик који је уосталом такође врста дијалекта, али и вештачки творење, често са позајмицама из туђих језика. Народни песник стиче реч тешко, а кад најзад створи или изабере израз, то је онда најтачније оно што одговара стварности, и што одговара телесним и духовним нагонима народа. Отуда осећање непогрешивости у сељачком језику, непогрешивости не само у рационалном смислу него и у митском смислу. Сељаку је говор сав хуманизам и сав уметност. Писцима је реч име и средство, сељаку је реч доживљај. За време рата био од сељака ^{слушати} ~~не~~ немеране речи, из којих је била нека вечна снага.

2 Највећи и најјачи дијалект некога краја постаје идеални материјални језик целог народа, језик уметности. Ијемасио наречје наших јужних крајева ^{је} ~~је~~ ^{постало} језик наше најбоље поезије, народне поезије, и то наречје нам је постало класични језик, јер заиста и има класичне одлике: јасност, тачност појмовну и уметничку. Народни наш песник је романтик по идеји и визији, али на изразу је остао класик. Народни песник понавља стихове, али не празнослови, не заноси се вербалистиком.

Та увјек по три јемца драми:
Једног јемца: Бога великога,
другог јемца: моју тврду веру...

Са ова два навода романтичар је као што се види, покушао и испронео што је највише на небу и на земљи знао. Као треће имала би сад да дође само нека вербалност. Песник међутим више воли да даде макар ослабљено понављање оних правих гаранција, и каже:

трећи јемца: презарит те нећу.

Појмовна тачност језика у нашим народним песмама класична је црта. Сељак има јачи грчевито сигурно осећање израза и ознаке, и ако није увек творац језика, он је чувар језика. У старим космогоничким претпоставкама да божанства надевају имена стварима. Сељак песник наш је био од дозе тих божанских именовања. У народним песмама имамо речи и обрта од апсолутно

5. ^{Али н}
узорне вредности као појмовна тачност. ^{Али н} као акустички облик. Сваки песник
написао је мистички посед акустичног облика, и то је друга класична црта
језика у народној уметности. Потсећамо читаоце на оно ^{Наш} то су видели као
баци у школи, у физичком кабинету. Ако се гудалом прелауче по стакленој плочи
на којој лежи хрипца песка, песак ће се услед вибрирања сложити у фантастичне
или обликом савршено симетричне слике. Те магичне слике су доказ
да звук има оличење, има скривен унутарни облик, има своју партитуру. ^{Наш} ^{Наш} том
звучном оличењу ^{наш} се сваки песник није арао, и у даној ситуацији казао оно
што је језички нужно, ~~тачно~~ тачно, музикално. Никада се свакоу приповедачу
не би могло десити да каже што је написао уметнички приповедач; да напу-
че царољу, место цару.

2. Сваки који по нагону тражи уметнички израз,
открива још једну класичну црту: фигура му никада није само слика или
поређење, него је рачун и документ казан алегориски. Кад народна песма бе-
лежи тренутну смрт погођеног борца, она каже:

Ни земља га жива не дочека.

Чудесан и јединствен израз! Пети он ^{свакога} говорио ^{свакога} о снази више;
философи би са истим правом тврдили да је ту најпотпуније одређење и оз-
начене ствари. А кад је народни песник имао да каже обрнуто, то јест да
је борац тако рећи надживео своју смрт, израз је овај:

Срце му је живу разнесло...

опет израз са широким пољем за анализе уметничке и филозофске.

2. Навешћемо један још сложенији и још прецизнији пример, ако
нешто прецизније од онога наведеног може уопште да постоји. Турски цар,
који дуго времена већ држи Марка у тамници, види да нема ко да победи Му-
су ако неће Марко, даје га дакле извести и ослобађа га реченицом која тре-
ба да замути појам о томе колики је био део цареве воље у тамновању Мар-
кову. Цар пита, кроз уста народног песника:

Јеси ли ћегођ у животу, Марко?

Ова фраза је језички пластична, али је пластична и тамо где је то теже би-
ти, у области спекулације о језику. Реч ћегођ као да је нарочито тражена
да ~~свакога~~ укритање временског и просторног, дакле оверу тобожњу неупуће-
ност цареву, дакле и означи ~~свакога~~ обозначи. С друге стране, снажан ре-
ченички акценат на речи ћегођ, и први удар разуђености реченичке одмах за

том речју, чине да се муњевито брзо осети скривено интендирана намера у речи царевој. Марко зато одговара, што он се рекло: тук на лук:

Јесам, царе, али у рђаву,

означајући од своје стране баш тамо где је цар обезначао. Реч рђаву, у овој комбинацији, има у себи исто толико колико и реч бегођ, пресек просторно временски, али има и пресек квалитативан у сасвим одређеном смислу. Ето то јерно, онај шаховски потез у језику, онај минимум знакова и максимум снага. То је умно и геннално у језику нашег народа. Ко добро уђе у тај језик, тако је као и да је ум народа и нације сагледао.

Са бригом и са жаљењем се гледа како је у нас мало, и канда све мање филолога; и да жалост буде већа, ~~мало~~ релативна ознака ~~мало~~ мало апсолутна у односу према све више странаца испитивача нашег језика и наше народне књижевности. У опасности смисла бегођ да нам још неизрађена дела о изразној снази језика и о филозофији језика почну писати и одвице многобројни страници, и не само за странце. Недостатак филолога у народу којима језик какав је ~~наш~~ наш, језик на којем је створено оно што је ~~у~~ у целокупној књижевности нашој понајбоље, ~~тај~~ тај недостатак је оптужба која погађа све што је у нас просветна институција и просвећен човек. Странац не може никада у целости оно што може човек који је сам собом народни језик и део духа народног. Странци славенски филозофи не могу ништа за будућност нашег језика, књижевног и говореног. Тај проблем баш код нас гори. Ти странци не могу увек достатни ^{делом и делом} за странце. Оно у језику и у поезији што је огледало ума и карактера народног, може приказати најбоље онај ко је сам тај ум и тај карактер.

Ту недавно наиђосмо ни код кога мањег него код Вилхелма Вунта / нације и њихова филозофија / на став, став самога Вунта, који је, бранећи свој народ од оцене неких странаца, мислио појачати своју одбрану наводом: да Немац није оно што је "ериски јунак", који, кад напоље окрене крзнџурма, постаје "диван звук". Вунта нису добро обавестили о нашем народном епу, ни о нашем Марку, они странци код којих се он информисао. Наш еп, насупрот, рецимо, нордијским, куда долази и германски, којима временски митски из дубље дубине — наш еп нема јунака древно примитивних, божански неодговорних, којих се, тако да речемо, људска морална

свест баш ништа не тиче. Марко не "пригрне Ђурак наопано" као знак да улази у нахитост и бес. ~~Напротив~~, пошто је све готово, Мустафа-аги скинута глава без извртања Ђурика, Марко, као сваки примитивац, прави се после победе ажан и ~~страх~~ ^{страх} — многе наше дежије спуштају "обрве на очи" после негдана — неће да ирене на позив турског цара, ништа не одговара ~~посланицима~~ ^{посланицима} царевим. А кад се најзад дао умоћити, потао је пригрнути Ђурак наопано, и, у истом стилу, "улизима сјео на серијад". Види се и по овом другом ^{петаку} ~~петаку~~ у коју категорију гестова долази и оно с Ђуриком. ^{То} ~~Извртање Ђурика~~ ^{у овом случају, који је само, једнак} ~~не само~~ ^{само} хумористичне него и ^{свесне} ~~хумористичне~~ појаве. Будаљина тале чини исто што и Марко, и пошто је изврнуо Ђурак наопано,

хичином се по ^{век} ~~не~~ ^{опасав},
натурно капу јасветину,
на којој је триста прапораца.

Случај са Вунтом је један од многих и важнијих још доказа да смо, после Вука, у врсти граничне области са ^{дакле} ~~наравштајима~~ ^{наравштајима} филолога, и са радозина о народној књижевности ^и ~~и~~ о језику.

Uroš Cvetković